RÁKÓCZI Hírnök

A RÁKÓCZI SZÖVETSÉG LAPJA

1703 – 1989 – 2004
TIZENÖT ÉVES A RÁKÓCZI SZÖVETSÉG

14. ÉVFOLYAM 1. SZÁM 2004. MÁRCIUS

„A te kezedben van szívünk, Uram,
Döfd át szereteted nyilával,
Gyújtsd fel a lomhákat,
Vezesd vissza az eltévelyedetteket,
Világítsd meg a vakokat,
Lágyítsd meg a hajthatatlanokat,
Bátoritsd meg a habozókat,
Tanítsd a tudatlanokat,
Gyarapítsd bennünk a hitet,
Gyújtsd föl a kölcsönös szeretet
lángját,
S újra és újra kérlek,
Add, hogy szeretteted gyarapodjék,
Hogy ez az isteni láng
Emésszе föl viszálykodásainkat."

II. Rákóczi Ferenc

TARTALOM

Tizenöt év	2
Új irodavezető a Rákóczi Szövetség központi irodájában	3
A felvidéki magyar családok egyenjogúságáért!	3
Új helyi szervezetek	3
Tátra 2004, Csorba-tó	4
A diákutaztatási programról	5
Hóhányó Olimpia	5
Cultura Nostra történelmi vetélkedő	6
Számítógép-akció	7
Az Esterházy János emlékünnepségről	7
Rákóczi városa, Gyöngyös emlékezik	8
Koszorúzás a Rákóczi szobornál	8
Csehek a felvidéken	9
Teleki Pál (1879-1941)	10
Losonci „vendégek" Losoncon	11
A fejedelem a franciaországi emigrációban	12
Sarolta-Amália, II. Rákóczi Ferenc felesége	14
Az utolsó Rákóczit Párizsban temették el	15
Krúdy Gyula: Ének a végekről	16

IMPRESSZUM

RÁKÓCZI HÍRVIVŐ

A Rákóczi Szövetség lapja
Megjelenik negyedévenként 2000 példányban

Postacím: 1027 Budapest, Szász Károly u. 1. IV. 1.
Telefon: 201-3067, 212-8891

Főszerkesztő:
dr. Koltay András

Szerkesztőbizottság:
dr. Halzl József, dr. Vigh Károly, dr. Ugron Gáspár

Honlap: www.rakoczi.com
E-mail: rakoczi@rakoczi.com

CUM DEO PRO PATRIA ET LIBERTATE

Tizenöt év

1703–1989–2004. Három sorsfordító esztendeje történelmünknek. Három évszám, amelyet ezúttal – önkényesen – a Rákóczi Szövetséggel kötünk össze. Az egyik a szabadságharc kezdetéé, a fejedelem legdiadalmasabb tetteinek ideje, amely hírét és kultuszát megteremtette. A következő a kommunista iga lerázásáé, mely naiv hitet adott arra, hogy végre hosszú időre szabadok lehetünk. Egybeesik a Szövetség megalakulásával. És végül az utolsó, amely formálisan is „Európa" részévé integrál minket, egyben szervezetünk tizenötödik születésnapja.

Győztes három év? Az első mindenképpen az. Mert bár a szabadságharc elbukott, eredményei nem foszlottak semmivé. A másik kettőt inkább majd értékeljük később, a nyugalmas történelmi távlat biztonságából. Kételyeink azért vannak.

A Rákóczi Szövetség tizenöt éve sem volt diadalmenet, inkább folytonos harc. Kívül és belül egyaránt. Mert miközben az oly lassan ébredő országot is fel kellett rázni, a határokon túlra is kellett tekinteni egyszerre. A megmaradás kívül-belül csak úgy lehetséges, ha a magyart nem állampolgársága szerint ítéljük meg. Nem lehet sorrendet felállítani: előbb felépíteni Magyarországot, majd megerősödve kitekinteni a határokon túlra. Nem, mert a megmaradásunkat minden perc késlekedés csak még nagyobb veszélybe sodorja. Legyünk észnél! Megmaradásunk éppúgy veszélyben van itt, mint határainkon túl. Május elseje után sem dőlhetünk hátra nyugodtan. A világ és benne Európa folyamatosan változik, és a sorsfordító folyamatok kezdeményei, mint a láva a pihenő vulkánban, forrongnak a mélyben. Meg kell találnunk hát helyünket, ki kell küzdenünk – létünket és gyarapodásunkat.

Késlekedtünk, késlekedünk eleget. Magyar a magyarnak legnagyobb farkasa. Így volt és így lesz. De tenni azért lehet. Ábrándokat kergetünk, amikor Kárpát-medencei magyar egységről, a határokat lélekben febontó magyar nemzetről, erkölcsi revízióé nyújtó Európáról gondolkodunk? Lehet. De mi másért lenne érdemes küzdeni? Mi célja lehet a szívére hallgató magyar embernek, ha nem ez? Nem valamiféle messianisztikus küldetéstudat ez, vagy az önjelölt kiválasztottság bélyege, hanem egyszerű emberi érzés. Amely itt, a nyüglődő, megvert Budapest belvárosában elpihen, foszladozni kezd, de annál erősebben tör elő Erdély kicsiny falvaiban, Felvidék még romjaiban is büszke városaiban járva. Emberi érzés, nem buta nosztalgia, végképp nem politikai eszköz vagy egyéb érdek.

Jogunk van az álmodozáshoz. Jogunk van a küzdelemhez, ha nem is látjuk a végét. Sőt ez a jog – egyben kötelesség is. Teher, de édes teher. Jogunk van a dühhöz is, ha akadályba ütközünk. A tétlenségbe, közönybe vagy tudatos ellenállásba.

Idézzük fel Ady Endre Alszik a magyar című versét:

„Most alszik a magyar a magyarban.
Minden nációnak van terve.
A magyar azt mondja, ha tönkrejut:
Így akartam."

Így akarjuk? – ugye, nem? Meddig alszunk még? Mikor lesznek közös, nagy, megvalósítható terveink?

„Minden fajtát szeretek s áldva áldok,
De ha fölébresztik a magyart,
Ha bennem is ébresztik a bestiát:
Ütök és vágok."

Ébredjünk fel, együtt! Mi nem ütünk és nem vágunk. Csak építkezni szeretnénk, mint immár tizenöt esztendeje. A jövőre nézve sincs más óhajunk, csak ennyi.

Koltay András (főszerkesztő)

Új irodavezető a Rákóczi Szövetség központi irodájában

Mint bizonyára a kedves tagok már tájékozódtak, a Szövetség központi irodája 2003. augusztusától irodavezető nélkül volt kénytelen dolgozni. Ez az áldatlan állapot 2004. januárjától megváltozott, munkába lépett az új irodavezető, aki Maruzsa Zoltán után átvette a Szövetség ügyes-bajos dolgait.

Engedjék meg, hogy a Rákóczi Hírvivő hasábjait kihasználva bemutatkozhassam önöknek, Gál Éva vagyok.

A nagyságos fejedelem történetével már gyermekkoromban találkoztam, bár még a betűk titkát nem fejtettem meg, azt a kassai Szent Erzsébet-dóm falán található freskó alapján mesélte el nekem édesapám. Kassát elhagyva Debrecenben szereztem meg egyetemi diplomámat, majd Pozsonyban dolgoztam mintegy három évet, ami az Agora Irodaházat felvidéki részének kialakításával telt. Felvidéken két irodát alakítottunk ki, a pozsonyi mellett Komáromban. Az irodaházat létrehozásának célja az volt, hogy közelebb kerüljenek egymáshoz a magyarországi és a határon túl élő magyarok. Ennek gyakorlati megvalósításaként oktatási, ifjúsági, kulturális információkat továbbítottunk ügyfeleink és partnereink számára, pályázati tanácsadást folytattunk, illetve a volt kollégáim mindmáig folytatják. Ágoraként részt vettem a GyISM által létrehozott Magyar Ifjúsági Konferencia évenkénti találkozóin, ahol módom nyílt kapcsolatokat kiépíteni a többi határon túli régió, valamint magyarországi és a nyugati szórvány ifjúsági képviselőivel.

A Rákóczi Szövetségnél eltöltött mintegy két és fél hónap alapján úgy vélem, hogy az eddig szerzett irodavezetői tapasztalataimat képes leszek kamatoztatni.

2004-es célkitűzésem a helyi szervezetekkel való aktívabb kapcsolattartás kialakítása, a Szövetség munkájába való aktívabb bevonásuk.

Bízom benne, hogy a közös munka mindegyikünk számára szakmai sikereket hoz majd. Kérem, kérdéseikkel, meglátásaikkal, építő és javító szándékú meglátásaikkal forduljanak hozzám bizalommal.

Gál Éva

A felvidéki magyar családok egyenjogúságáért!

Medgyessy Péter miniszterelnök és Orbán Viktor volt miniszterelnök a TV által is közvetített beszélgetése során megállapodott abban, hogy a kedvezménytörvényből fakadó oktatás-nevelési támogatás elmaradt összegeit kifizetik a szomszédos országokban élő és gyermekeiket magyar iskolába járató családoknak. Ez jó hír az érintett szülőknek, akik korábban csalódással vették tudomásul az oktatás-nevelési támogatás körül kialakult bizonytalanságot és huzavonát. Sajnos a jelek szerint ez a jó hír nem érinti a felvidéki családokat. A nemrég megkötött szlovák-magyar államközi egyezmény ugyanis az oktatás-nevelési támogatást egy központi alapítványon, a Szlovákiában bejegyzett Pázmány Péter Alapítványon keresztül civil szervezetekhez (a meglévő, vagy a nagyrészt még csak ezután létrehozandó Szülői Szövetségekhez) irányítja és az Alapítvány által megfogalmazott pályázati célok között – a többi szomszédos országoktól eltérően – nem szerepel a támogatásnak a családokhoz való eljuttatása. A felvidéki családok már eddig is a többi szomszédos országban élő családokhoz képest hátrányos megkülönböztetésben részesültek, tekintettel arra, hogy az Illyés Közalapítvány által 2002-ben részükre meghirdetett pályázatra a Szlovákiában kialakult belpolitikai helyzet következtében csak kevesen jelentkeztek. Ha az azóta függőben lévő kb. 320 pályázat összegét kifizetik, akkor is a Felvidékre eső 2002. évi támogatási összeg alatta marad a 20 millió Ft-nak, szemben az erdélyi magyar családoknak járó és már kifizetett több mint 1 milliárd Ft-tal. Erdélyben, a Délvidéken és Kárpátalján a családok feltételezhetően ebben az évben is megkapják a nekik járó összeget. Mindent el kell követni annak érdekében, hogy megtörténjék a felvidéki családok egyenjogúsítása, ők is megkaphassák azt, ami jár nekik. Egyet lehet érteni Orbán Viktor volt miniszterelnöknek azzal a felvidéki látogatása során Borsiban, Rákóczi szülőfalujában tett kijelentésével, hogy „...a családtámogatás a kedvezménytörvény szíve közepe, annak a családokhoz, egészen a konyhaasztalig kell eljutnia". Természetesen tudomásul kell venni az említett államközi egyezményt és remélni lehet, hogy a Szülői Szövetségek fontos célokra jó pályázatokat fognak benyújtani a Pázmány Péter Alapítványhoz. A magyar államnak a felvidéki oktatásügyre szánt összegéből azonban egy jelentős hányadot vissza kellene tartania abból a célból, hogy azt, a több év óta sikeresnek bizonyult beiratkozási program folytatására fordítsák. Ennek keretében biztosítani kellene azt, hogy legalább az óvoda, az alapiskola és a középiskola első osztályába beiratkozó gyermekek családjai az oktatás-nevelési támogatáshoz Szlovákiában, vagy ha ez bonyodalmakhoz vezetne, Magyarországon közvetlenül hozzájuthassanak. Ebben a munkában a Rákóczi Szövetség és a vele évek óta szorosan együttműködő felvidéki civil szervezetek az iskolákkal és óvodákkal szorosan együttműködve az eddig tanúsított elhivatottsággal továbbra is készek közreműködni.

Halzl József, a Rákóczi Szövetség elnöke

MEGHÍVÓ

A Rákóczi Klub 2004. I. féléves programjaira

Tisztelt Hölgyem, Uram, kedves Klubtársak!

Szövetségünk februártól folytatja rendezvényeit, amelyekre az alábbi időpontokban kerül sor a Magyarok Házában (Budapest, V. Semmelweis u. 1-3., Bartók terem):

2004. május 5. 17.00 óra

Rákóczi kalandos élete (beszélgetés egy könyv kálváriájáról)
Vendégek: Kabai Nagy Lajos, író
Kovács Zoltán, támogatóművész

2004. június 2.

Rendkívüli klubnap: A Laki-család magánmúzeumának megtekintése Mátyásföldön
találkozás: 16.30 az Örs vezér téri HÉV végállomáson, a Gombánál

Minden érdeklődőt szeretettel várunk a Rákóczi Klub rendezvényeire.
Kérjük, a rendezvényekről tájékoztassa barátait, ismerőseit!

Az idén már megvalósul programok a következők voltak:
- 2004. február 4.: Beszélgetés Száraz Dénessel, a Célalapok elnökével és Pék Lászlóval, a Szlovákiai Magyar Pedagógus Szövetség elnökével.
- A szlovákiai magyar oktatás ügyéről, különös tekintettel a Kedvezménytörvényre
- 2004. március 3.: Beszélgetés Gál Gáborral, országgyűlési képviselővel (Pozsony) és Dr. Szabó Rezső ügyvéddel (Pozsony) a szlovákiai kárpótlásról és földtörvényről
- 2004. április 7.: Mire számíthatunk az EU-ban? Beszélgetés Sasvári Szilárd képviselővel és barátaival

Martényi Árpád

Új helyi szervezetek

Örömmel tájékoztatjuk a Kedves Olvasót, hogy a Rákóczi Szövetség tagsága és helyi szervezeteinek száma töretlenül növekszik. 2003. október 1-én Pápán, 2-án Keszthelyen, november 14-én Balatonfüreden, 17-én Kolozsváron, december 3-án Romhányban, 8-án Aradon, 13-án Zsérén alakult helyi szervezet. 2004-ben további négy helyi szervezettel bővült a Rákóczi Szövetség: Nagykaposon január 28-án, Szigetszentmiklóson március 8-án, Nagykéren április 15-én, a kalotaszegi Magyarfenesen április 17-én, így a Szövetség helyi szervezeteinek száma elérte 122-t, tagságának létszáma a 6000 főt. Szívből köszöntjük az új tagokat és helyi szervezeteket!

Tátra 2004, Csorba-tó

A felvidéki Magyar Ifjúsági Közösség, a Fidelitas és a Rákóczi Szövetség közös rendezésében került sor az idén a Tátra 2004 rendezvényre, melynek az idén a Csorba tó melletti Helios szálloda adott otthont február 26-29. között.

A találkozó célja a felvidéki és anyaországi fiatalok, egyetemisták, értelmiségiek találkozója, aktuális problémák megbeszélése, kapcsolatépítés volt. Ennek értelmében a napi program délelőtti és kora délutáni része a síelés és túrázás a kapcsolatépítést segítette elő, másik része, a délutáni és a kora esti kerekasztal beszélgetések és előadások pedig a fiatalokat érintő aktualitások megbeszélését.

A Rákóczi Szövetség munkatársai a Fidelitas és a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen működő Rákóczi helyi szervezet képviselőivel együtt érkeztek meg a Magas-Tátrába, a Csorba tóhoz. Az első este ismerkedési est zajlott. Másnap a társaság egy része a Poprádi-tóhoz vette útját, másik része pedig síelni indult a ködben. Késő délután vendéglátóink, a MIK-esek borkóstolóval kedveskedtek nekünk [és persze nem utolsósorban maguknak is]. A nedűk kóstolgatása közben a felvidéki borokról, borkultúráról esett szó.

Másnap az időjárás sokkal kegyesebb volt hozzánk, kisütött a nap, és a Magas-Tátra csodás hegyvonulatai végre láthatóvá váltak. Az egyre jobban összekovácsolódó társaság nem síelős része elindult megnézni a befagyott Csorba-tavat, a síelők pedig élvezték a síelés minden örömét az éjszaka lehullott friss hóval. Vacsora után a kassai Thália Színház művészei Villon összeállításukkal mutatkoztak be, majd utánuk Albert Sándor megbízott rektor tartott előadást az éppen alakulóban lévő komáromi Selye János Egyetemről, mely Szlovákia első magyar oktatási nyelvű egyeteme lesz. Rektor úr előadása után Pék László, a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének elnöke a Pázmány Péter Alapítvány legújabb feladatairól számolt be, melyek a státustörvény következtében kifizetésre kerülő oktatási-nevelési támogatások szlovákiai megpályáztatásáról szólnak. Az előadások után mindkét témában élénk vita alakult ki, ami később, az előadás befejezése után is folytatódott kisebb körökben, az előadók bevonásával.

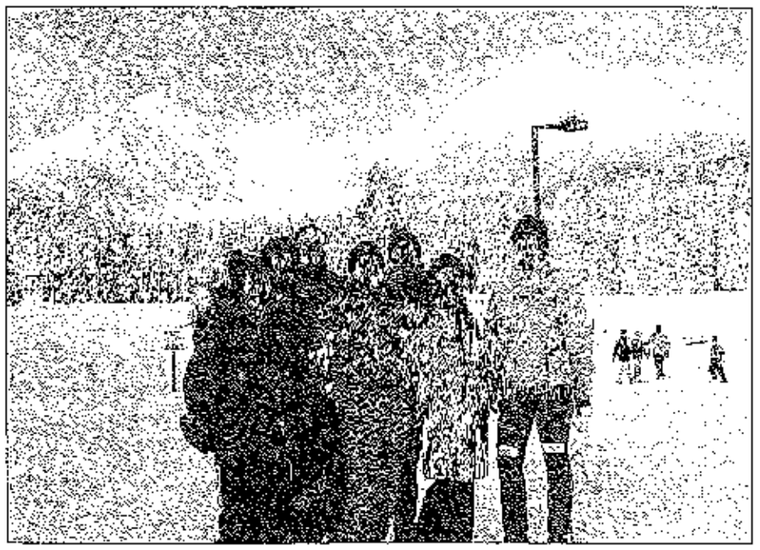

Az elszánt túrázó-egység még a csúcsok aljában

Az utolsó csoportkép indulás előtt

A rendezvény részvevőinek módjuk nyílt megismerni Risko Nagy László és Szesztai Ádám Magyar Nagykövetségi konzul urakat, Cimbalmosné Molnár Évát, a Magyar Köztársaság Kulturális Intézetének igazgatónőjét, akik megtisztelték a rendezvényt jelenlétükkel. A felvidéki ifjúsági szférából a Magyar Ifjúsági Közösség mellett működő másik ifjúsági országos szervezet, a Diákhálózat elnöke, Szakszon Norbert is jelen volt.

A harmadik napon a társaság pozsonyi és budapesti része nehezen vett búcsút egymástól. A néhány nap élményekben, eseményekben gazdag volt, új kapcsolatokkal bővülve zárult.

Gál Éva

A diákutaztatási programról

A Rákóczi Szövetség évek óta anyagi hozzájárulást és szervezési segítséget nyújt azon magyarországi középiskolák számára, amelyek készek arra, hogy diákjaik egy csoportját március 15-én a szomszédos országokba küldjék, hogy ott részt vegyenek a helyi magyar közösség által szervezett ünnepségeken. Ez lehetőséget nyújt a diákok számára, hogy megismerhessék a határon túli magyarság életét, kultúráját, és egyben jó alkalom az ottani magyar iskolákkal való kapcsolatfelvételre is.

A március 15-i diákutaztatási programot 1993 óta minden évben megszervezi a Rákóczi Szövetség. Évről-évre nagyobb és nagyobb érdeklődés veszi körül a programot. A kirándulások után minden résztvevő középiskola fényképekkel illusztrált beszámolót készít útjukról, melyek azt tükrözik, hogy egy jó hangulatú úttal gyümölcsöző testvériskolai kapcsolatot indított útjára vagy erősített meg.

Az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően a jelentkezéseket a beérkezés sorrendjében veszszük figyelembe; előnyt élveznek továbbá a Rákóczi Szövetség Helyi Szervezetei által támogatott iskolák. Az ünnepi helyszínek többsége a Felvidéken van, de kisebb számban sor kerül kárpátaljai és erdélyi színhelyek kiválasztására is. A diákcsoport nagysága [a kísérő tanárokkal együtt] általában 45 fő [1 busz].

A program a nagyszámú magyar középiskolai diák [évenként több mint 1000 fő] számára ad lehetőséget ahhoz, hogy valamely határon túli magyarlakta városban részt vegyenek ottani magyar iskolák 1848-as ünnepségén, ami elmélyítheti elkötelezettségüket nemzeti múltunk e fényes eseménye iránt. A közös ünneplés kifejezi azt a tényt, hogy maga a történelmi esemény is közös, hiszen 1848 az egész Kárpát-medencei magyarság közös vállalkozása volt.

A március 15.-i diákutaztatási program eredményeként sok esetben tartós iskolai partnerkapcsolat alakult ki, ami a határon túli magyar iskolák és diákjaik számára sokrétű szakmai előnnyel járhat.

A március 15.-i diákutaztatási programban nem egyszerű osztálykirándulásokat támogatunk, hanem a – beszámolók tanúsága szerint is – baráti- és partneriskolai kapcsolatok előkészítésében is szerepet játszunk, hiszen ez az alkalom lehetőséget biztosít a hazai és a határon túli magyar fiatalok, illetve pedagógusok kapcsolatteremtésére, és erősíti az ott élő magyarság önazonosságtudatát. Azzal, hogy a megszólított diáksággnak lehetősége van határon túl ünnepelni és megismerni a helybéli szokásokat és embereket, reményeink szerint egy életre szóló tapasztalattal gazdagodnak, illetve évtizedek múltán is jó emlékekkel térnek vissza az adott régióba. A Rákóczi Szövetség a januárban meghirdetett program során a kiutazás költségeit vállalta fel és segítséget nyújtott a pályázaton győztes iskoláknak a fogadó iskolák felkutatásában is.

Az immár hagyományosan megszervezett diákutaztatási programra 2004-ben 53 magyarországi középiskola jelentkezett, melyek közül a Szövetség anyagi forrásainak maximális kihasználása mellett 35 pályázatot, összesen 26 helyszínre javasolt támogatásra. A vendégek fogadásáról 28 intézmény több száz diákja és tanára gondoskodott.

A programot a Szövetség saját forrásaiból finanszírozta, melyhez továbbá 10 magyarországi vállalat nyújtott nagyvonalú támogatást, melyet ezúton is szeretnénk megköszönni.

Gebauer Balázs

Ne hagyjuk elveszni szlovákiai földtulajdonunkat!

Erkölcsi kötelességünk őseink tulajdonjogát érvényesíteni

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 2003. október 24-én elfogadta azt a kormány által előterjesztett javaslatot, mely többek között a T.t. 180/1995-ös számú földtörvényt módosítja.

A törvény egyik fő intézkedése az úgynevezett ismeretlen tulajdonosú, azaz nevesítetlen földek 2005 utáni állami, majd önkormányzati tulajdonba adásáról való rendelkezés, mely számos szakértő szerint ellentmond a magántulajdoni jogok tiszteletben tartásának és elévülhetetlenségének.

Hogyan alakultak ki a ismeretlen tulajdonosú földek? A Szlovák Köztársaságban 1964 előtt az összes földparcellát a Magyarországon is ismert birtoklaprendszer szerint tartották nyilván. Lényeges kiemelni, hogy a birtoklapokon a személyi adatok közül csupán a tulajdonos neve szerepelt. Az 1964-es évet követően a kataszteri hivatalok új nyilvántartási rendszert érvényesítettek, mely keretében bevezették a tulajdonlapon történő nyilvántartást.

A tulajdonlapok – ellentétben a birtoklapokkal – több adatot tartalmaznak, mint például a cím, születési adatok stb. Fontos tudatosítanunk azt a tényt is, hogy az 1964-es tulajdonlapok bevezetésével egy időben a kataszteri térképek átrajzolására is sor került, hiszen az 1948-as államosítást követően a parcellákat a használati elv alapján „egységesítették", így kettős térképrendszer alakult ki.

A tulajdonlapok bevezetését (birtoklapok lezárását) követően azok a parcellák, ahol nem vették nyilvántartásba az "új adatokat" (pontos lakcím, születési adatok), ismeretlen tulajdonosú földeknek minősültek. Gyakorlatilag 1995-ig ez a probléma nem jelent (jelenhetett) meg a társadalmi kommunikációban. Tehát 1995-től azok a földek, amelyeknél senki nem jegyeztette be az új adatokat a tulajdonlapokba, nevesítetlen földekké váltak. Ebbe a gyűjtőfogalomba folyamatosan több alcsoport került. Először voltak az ún. ismeretlen tulajdonosú földek, majd miután megállapították, hogy a tulajdonos neve ismert (a birtoklapokból), kialakult az „ismert tulajdonos ismeretlen lakcímmel" kategóriája. Vannak olyan példák is, hogy ismerjük a tulajdonosnak a nevét is, a címét is, mégis ott áll zárójelben a SPJ, ami azt jelenti, hogy valamilyen oknál fogva mégis ismeretlen, mert nem rendes adásvételi szerződés vagy örökösödés során állították ki a tulajdonlapot, hanem úgy, hogy megtaláltak egy jegyzőkönyvet, melyben szerepel a tulajdonos lakcíme. A hasonló esetek az ún. "feltételezett tulajdonosú földek" csoportjába sorolhatók. Ezek is nevesítetlennek számítanak.

Mindazok, akik egy esetleges tulajdont igazoló dokumentummal (pl. birtoklap, öröklési jegyzőkönyv, földkiosztási határozat) rendelkeznek, jogosultak – Szlovákia egész területén – tulajdonlapjukat kiadatni, így biztosítva, hogy „nevesítetlen" földjük ne jusson állami, illetve önkormányzati tulajdonba. Természetesen a tulajdont igazoló dokumentumok a felmenő ágú ősökre is vonatkoznak, azaz a leszármazottak is jogosultak tulajdonlapot kiadatni. A tulajdonlap kiadatása független az állampolgári hovatartozástól, ezért minden felvidéki származású személynek élnie lehet ezen jogával.

Fontos tudatosítani, hogy a háború utáni elkobzások, és a kitelepítés eredményeként elveszettnek hitt földek egy része is visszaszerezhető, abban az esetben, ha az elkobzás tényét nem vezették be a birtoklapokba. Mivel a diktatúrák öröknek hitték magukat, ezt gyakran el is mulasztották.

Minden nem szlovákiai lakos részére tanácsadást és segítséget nyújt a Duna-Tisza Egyesület szakértője (telefon:00-36-1-250-0424/23-as mellék).

Cultura Nostra történelmi vetélkedő

Szilágysomlyó – Komárom – Budapest – Pannonhalma

A Rákóczi Szövetség és a Pannonhalmi Bencés Főapátság harmadik alkalommal hirdette meg középiskolás diákok részére Cultura Nostra címmel történelmi versenyét. Mivel a versenykiírás megszólította az egész Kárpát-medence magyar középiskolásait, ezért a megmérettetést három fordulóban kellett megszervezni. Az első fordulóra 2004. február 10-én, regionális szinten került sor. A regionális forduló határon túli helyszínei Felvidéken: Tornalja, Komárom, a Partiumban és Erdélyben: Szilágysomlyó, Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy voltak. A délvidéki csapatok Szegedre, a kárpátaljai csapatok Debrecenbe utaztak az első megmérettetésre. Magyarország területén még Budapest, Győr, Pécs és Miskolc biztosított helyszínt az első fordulónak.

A 2004. február 10-én megtörtént regionális fordulókon, a 270 magyarországi és 64 határon túli csapat közül 20 csapat jutott a pannonhalmi elődöntőbe.

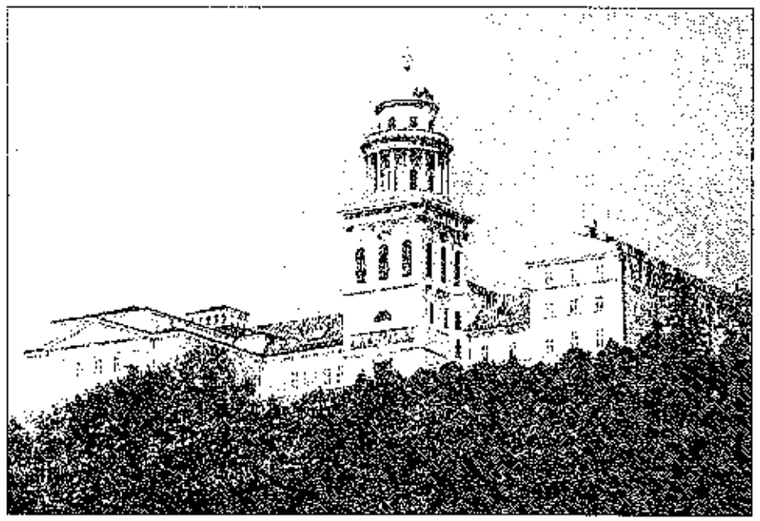

A döntő idén is Pannonhalmán került megrendezésre

A csapatok április 2-án délután érkeztek meg a Bencés Gimnáziumba Pannonhalmára. A vacsorát követően egy eligazítás következett, ahol a versenyzők és a felkészítő tanárok megismerhették a szervezőket, és tájékoztatást kaptak a másnapi verseny menetéről. A megnyitóünnepségen Horváth Dori Tamás OSB, a Bencés Gimnázium igazgatója mondott köszöntő beszédet. Másnap reggel 9 órakor kezdődött el az írásbeli elődöntő a 15 magyarországi, 4 felvidéki és egy kárpátaljai csapat részvételével. A versenysorozat tesztjeit Miskei Antal a Pannonhalmi Bencés Gimnázium történelemtanára állította össze. Ezek a tesztek döntötték el, hogy melyik az a sikeres tíz csapat, amely megmérkőzhet a döntőben a fődíjakért. A délutáni döntőbe végül két budapesti, egy galántai, egy egri, egy dombóvári, egy hódmezővásárhelyi, egy beregszászi, egy pozsonyi, egy pápai és egy csongrádi csapat került. Nagy színvonalú komoly és szoros versengés volt, melyben kitűnt mind a diákok, mind tanáraik nagyfokú felkészültsége és tanúbizonyságot tettek arról, hogy mély részletességgel ismerik a verseny témáját adó reformkort, Magyarország 1830 és 1848. március 15. közti történelmét. A döntőt idén is egy nagyon komoly, történészekből álló zsűri követte figyelemmel. A zsűri tagjai Katus László [elnök], Gergely András, Dobszay Tamás és Velkey Ferenc voltak. A 3 órás szóbeli döntőt és az ünnepélyes eredményhirdetést is figyelemmel kísérte a Duna Televízió. Az ünnepélyes eredményhirdetésen jelen volt Várszegi Asztrik OSB pannonhalmi főapát és Bíró Albert a Rákóczi Szövetség elnökségi titkára is. Várszegi Asztrik beszédében köszöntötte a résztvevőket és gratulált a sikeres részvételhez. Elmondta, hogy a mostani fiatal generáció feladata újraértelmezni a történelmet és okulni történelmünk hibáiból. Bíró Albert, a Rákóczi Szövetség elnöksége nevében gratulált a versenyzőknek, majd röviden bemutatta a Rákóczi Szövetség tevékenységét és az ifjúságot érintő vetélkedőkről és találkozókról beszélt. Katus László a zsűri elnöke hangsúlyozta, hogy minden részt vevő csapat nyertesnek érezheti magát, mert komoly felkészülésüknek köszönhetően a több mint 300 csapat közül bizonyultak a legjobbaknak. A végeredményt Katus László ismertette:

1. helyezett: Kodály Zoltán Magyar Tannyelvű Gimnázium, Galánta
2. helyezett: Illyés Gyula Gimnázium, Dombóvár
3. helyezett: Zápor Utcai Általános Iskola és Gimnázium, Budapest
4. helyezett: Bethlen Gábor Református Gimnázium, Hódmezővásárhely
5. helyezett: Pozsonyi Magyar Tannyelvű Gimnázium
6. helyezett: Sancta Maria Leánygimnázium, Eger
7. helyezett: Batsányi János Gimnázium és Szakközépiskola, Csongrád
8. helyezett: Bethlen Gábor Magyar Gimnázium, Beregszász
9. helyezett: Jókai Mór Közgazdasági Szakközépiskola, Pápa
10. helyezett: Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium

A helyezettek értékes könyvajándékokat és oklevelet kaptak, valamint a verseny első tíz helyezettje július elején egy ötnapos ajándékutazáson vesz részt Pannonhalmán, Győrben, Bábolnán, Herenden és Budapesten.

Április 4-én vasárnap a virágvasárnapi ünnepi szentmise szerepelt a programban, majd Dénesi Tamás vezetésével megtekinthettük az apátságot és a pannonhalmi borászatról szóló kiállítást. A résztvevők az ebéd után indultak haza. A zsúfolt hétvégi program ellenére lehetőség nyílt beszélgetésekre is. Reméljük, sikerült többekben felkelteni az érdeklődést a Rákóczi Szövetség tevékenysége iránt, akik a későbbiekben szívesen részt vennének a Szövetség programjain.

Gebauer Balázs

Számítógép-akció

Egy szombati napon [2004. március 6.] lehetőségem nyílt Dr. Ligron Gáspárral, a Rákóczi Szövetség főtitkárával meglátogatni két felvidéki települést, amelyeknek öt-öt számítógépet ajándékozott a szövetség.

Első állomásunk Kalonda volt, egy kis falucska Losonctól délre, az ipolytarnóci határátkelő szlovákiai oldalán. Kellemes családi környezetben ebéddel vártak minket. Egy hosszabb eszmecsere után meglátogattuk a faluban kialakított tájházat, ahová a számítógépek kerültek. A ház olyan volt, mint egy kisebb múzeum, ami a település magyar múltját hivatott bemutatni régi írásokkal, tárgyakkal, régészeti leletekkel, faliújságokkal. A tájház megtekintése után folytattunk utunkat.

A falu mindössze 240 fős volt, de a több százezres városokban sem található olyan magyarságtudat, mint az ott élő néhány emberben. Hihetetlen érzés volt, hogy a nemzetet, amihez tartozom, ilyen csodálatos emberek alkotják. Egy életre szóló élmény volt megismerni őket, beszélgetni velük.

A második település, ahol megálltunk, Bátka névre hallgat, Rimaszombattól keletre. Egy kb. 320 diákkal rendelkező alapiskolában [általános iskolában] helyeztük el a maradék öt számítógépet. Az iskolában hárman vártak minket – ami tekintettel a szombati napra, érthető is –, köztük az igazgatónővel. A beszélgetésünk során kiderült, hogy a tanároknak – tőlük független okok miatt – oddig nem igazán volt lehetőségük megfelelően felkészíteni a diákokat a tanulmányi versenyekre és felvételikre. Az oktatás színvonalát többek között új tankönyvekkel, tanszerekkel és a Rákóczi Szövetség által odaajándékozott számítógépekkel szeretnék növelni. Miután mindent megbeszéltünk, elbúcsúztunk és hazaindultunk.

Mindkét helyen nagyon örültek a számítógépeknek annak ellenére, hogy egyik sem volt csúcsmodell. A hazafelé vezető úton átgondoltam az egész napot, kavarogtak a fejemben a gondolatok. Végül a következő mondatok fogalmazódtak meg bennünk. Segítsük egymást, mert ha a saját nemzetünkre nem számíthatunk, akkor kire?! Mindig érdemes kiállni a magyarságunkért, a magyar nemzetért, mert együtt erősek és legyőzhetetlenek vagyunk!

Szabó Zsolt

Az Esterházy János emlékünnepségről

2004. március 7-én a Rákóczi Szövetség 13. alkalommal rendezte meg az Esterházy János emlékünnepséget. Az ünnepség a hagyományos módon zajlott, délelőtt 10 órakor a Szép utcai emléktáblát koszorúztuk meg, majd ezt követte a Magyarok Házában az Esterházy János Emlékérmek ünnepélyes átadása. A koszorúzáson és az ünnepségen több száz vendég vett részt, két busszal érkeztek a komáromi Selye János Kollégium és Egyetem diákjai, egy busszal a pozsonyi magyarok, a pozsonypüspöki cserkészcsapat és más érdeklődők. Egy további busszal az ipolybalogi Szent Korona Kórus tagjai. Az emléktáblakoszorúzás házigazdája Ligron Gáspár volt, közreműködött a Szent Korona Kórus és Galgóczy Imre színművész. Az ünnepi beszédet Martényi Árpád tartotta. A koszorúzók között voltak a megjelent Célalapok képviselői, hazai társadalmi szervezetek, a Magyar Demokrata Fórum részéről Csapody Miklós, a Határon Túli Magyarok Hivatala részéről Váradi Lajos, és elhelyezte koszorúját a Rákóczi Szövetség és a Csehországi és Szlovákiai Magyar Kultúráért Alapítvány is.

A Magyarok Házában megtartott ünnepség házigazdája Martényi Árpád volt, ismételten közreműködött az ipolybalogi Szent Korona Kórus és Galgóczy Imre színművész. Emlékbeszédet mondott Esterházy Jánosról Szabó Rezső, a CSEMADOK volt elnöke. Szabó Rezső nagytetszéssel kísért előadása végén javaslatot tett arra, hogy a Rákóczi Szövetség kezdeményezze Esterházy János szobrának felállítását a Felvidéken. Ezt a javaslatot a jelenlévők közfelkiáltással elfogadták, Szabó Rezső és ezt követően Hetényi József – Esterházy János egykori rabtársa – bejelentette, hogy 50-50 ezer Ft adományt tesz a szobor javára.

Ezután következett az Esterházy János Emlékérmek átadása. Az Emlékérmeket Szeiczer Elemér, az Esterházy János Emlékbizottság elnöke adta át. Emlékérmet kapott Frideczky János építészmérnök, aki hosszú évek óta sokoldalúan támogatja a felvidéki magyarság ügyét. Laudációjában Hritz István, a Pozsonyi Kaszinó elnökségi tagja felvázolta Frideczky János életútját és a felvidéki magyarság érdekében tett legfontosabb kezdeményezéseit. Kiemelte, hogy az 1968-ban Németországba emigrált, majd a rendszerváltozás után újból Pozsonyba visszatért Frideczky János visszakapott családi ingatlanának felújítása és bővítése után megalapította a Pozsonyi Kaszinót, amely a pozsonyi magyarok kedvelt közösségi épülete lett, ahol kulturális rendezvényeket tartanak, amely otthont ad a Pozsonyi Magyar Egyetemisták Diákszervezeteinek. Frideczky János emellett jelentős támogatást adott és ad a felvidéki magyar oktatásügynek, mindenek előtt iskolabuszok megvásárlására és üzemeltetésére. Frideczky János meghatott szavakkal köszönte meg az Esterházy János Emlékérmet.

A másik kitüntetett a komáromi Selye János Kollégium. Laudációját Komárom város volt polgármestere, Pásztor István mondta el, aki felidézte a Kollégium történetét és kiemelte az alapító tanárok, mindenek előtt Bauer Győző érdemeit, de elismeréssel szólt a Kollégium fiatal igazgatójáról, Szabó Zoltán tevékenységéről is. Az Emlékérmet Bauer Edit országgyűlési képviselő asszony és Szabó Zoltán, a Kollégium igazgatója vette át. Szabó Zoltán rövid beszédben köszönte meg a Kollégium nevében a kitüntetést.

Halzl József zárszavában azt hangsúlyozta, hogy az Esterházy János Emlékbizottság miként tavaly, úgy az idén is hangsúlyt helyezett arra, hogy olyan személyeket és intézményeket tűntessen ki, akik [amelyek] a magyarság hosszú távú megmaradását szolgáló, az ifjúságot és a magyarnyelvű oktatást szolgáló tevékenységükkel tűntek ki. Ez volt tavaly a Szlovákiai Magyar Pedagógus Szövetség és a Célalapok kitüntetésének fő motívuma és ezért kapott az idén kitüntetést a Selye János Kollégium és Frideczky János is.

Erdélyi Géza református püspök tavalyi kitüntetése is nagyrészt annak szólt, hogy jelentős szerepet játszott a Református Egyház oktatási intézményeinek létrehozásában, fejlesztésében és jelentős szerepe van abban, hogy a Felvidéken sok fiatal, tehetséges lelkész működik a magyar közösség szolgálatában.

Halzl József ígéretet tett arra, hogy a Rákóczi Szövetség továbbra is fontos feladatának tekinti a magyar oktatásügy támogatását és a kedvezménytörvényből fakadó oktatásnevelési támogatás szorgalmazását és kinyilvánította a Rákóczi Szövetség szándékát arra, hogy az Esterházy szobor ügyében levelet ír az illetékesekhez.

Rákóczi városa, Gyöngyös emlékezik

Országos tudományos tanácskozást rendezett március 26-27-én a Magyar Történelmi Társulat Gyöngyösön. A tudományos ülés a 300 évvel ezelőtti gyöngyösi béketárgyalások időpontjára lett időzítve.

A program a II. Rákóczi Ferenc, január 4-én felavatott szobránál kezdődött. Az egybegyűlteket Dr. Serog József nyugalmazott középiskolai igazgató, a Rákóczi Szövetség és az MTT gyöngyösi tagja, köszöntötte. Méltratta a fejedelem munkásságát, felidézve életének gyöngyösi vonatkozásait. A megemlékezés részeként Kisszőlősi Szánthó Lóránt költő elszavalta az erre az alkalomra írott versét.

A megemlékezés befejezéseként elhelyezte a megemlékezés koszorúját Gyöngyös város polgármestere, a Magyar Történelmi Társulat, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Rákóczi Szövetség helyi szervezetének küldöttsége. Ezt egy tudományos emlékülés követte, neves előadók részvételével.

Másnap a ferences templomban rövid megemlékezésre került sor Vak Bottyán János generális sírjánál.

Szabó Ferenc

Kisszőlősi Szánthó Lóránt (Gyöngyös)

Rákóczi

Huszonöt tömör, rövid mondat,
de bennük annyi fájdalom...
Ezért küzdött a magyar nemzet
zöld asztalnál, s a zöld síkon.

Háromszáz év telt el azóta...
Gyöngyösre figyelt a világ.
A név: Rákóczi - egybeforrott
a vággyal: Haza, Szabadság.

Hazát ígért és szabadságot
zászlóra hímzett jelszavad,
s nem rajtad múlt, hogy századokra
remény és ígéret maradt.

És hányszor kellett még azóta
zászlónkra tűznünk jelszavad,
e fájdalom, s e vágy tüzelte
a negyvennyolcas ifjakat.

És ugyanezért kerepeltek
ötvenhatban a fegyverek,
ezért dobtak a tankok elé,
annyi fiatal életet.

Pro Patria, et Libertate! –
latinul hangzott jelszavad,
de amíg magyarul beszélnek,
örökkön él e gondolat.

Koszorúzás a Rákóczi-szobornál

A Rákóczi Szövetség, mint az elmúlt években, az idén is hű maradt az alapszabályában foglalt célhoz, így idén március 27-én is megkoszorúzta II. Rákóczi Ferenc nagyságos fejedelem budapesti Kossuth téren található lovas szobrát. Az emlékünnepségen koszorút helyeztek el a Rákóczi fejedelemmel élete során kapcsolatba került országok nagykövetségeinek képviselői (Ukrajna, Törökország, Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Románia Budapestre akkreditált nagykövetségeitől), a határon túli és magyarországi ifjúsági szervezetek megbízottai, a határon túli és magyarországi általános és középiskolák, a Rákóczi Szövetséggel együttműködő civil szervezetek, illetve helyi szervezetek képviselői.

Az ünnepi köszöntőt Ugron Gáspár, a Rákóczi Szövetség főtitkára mondta. Köszöntőjében felhívta a figyelmet arra, hogy a Rákóczi és a korának meghatározó eszméi ma is egyetemes értékei Európának, ezért érthetetlen, hogy miért nem lehetséges ezen értékek hangsúlyozása a készülő Európai Uniós alkotmányban is. Az ünnepi beszédet Szabó Zsolt, az Ifjúsági Demokrata Fórum elnöke tartotta. Beszédében felhívta a figyelmet az értékek, az emberi felelősségvállalás, és példaként elénk állított személyek fontosságára. Kihangsúlyozta annak felelősségét, hogy olyan ország építő vezetőknek kell az országot irányítania, mint Rákóczi Ferenc, és akkor az ország bővülni, gyarapodni fog.

Az ünnepségen közreműködött Varga Lívia színésznő és Lajos András, valamint Kovács Zoltán tárogatóművész. Az ünnepség alatt a zsérei női kórus énekelt.

Külön öröm számunkra, hogy a rossz idő ellenére számos felvidéki iskolás vett részt az ünnepségen, valamint távoli településekről (Zenta, Székelyudvarhely, Fülek, Gúta, Érsekújvár, Kisvárda, Szigetvár) is eljöttek a helyi szervezetek képviselői.

Csehek a Felvidéken

A csehek 1918. november 2. és 1919. január 31. között a párizsi békekonferencia ígérete, majd felhatalmazása alapján foglalták el Felső-Magyarországot. A Csehszlovák Nemzeti Tanácsot (Párizs) az Entente az Oroszországban szervezett cseh légiós hadosztályok katonai sikerének hatására ismerte el szövetséges hadviselő félnek. (A Vörös Hadsereget 1918. augusztus-szeptember hónapokban Kazány, Pensza és Szamara térségében a cseh légiós hadosztályok is megtámadták).

A csehszlovák államot Prágában 1918. október 28-án, Túrócszentmártonban október 30-án kiáltották ki. Az állam és nemzeti hadseregének megszervezése azonban még hónapokig tartott.

A behatoló csehekkel szemben a magyar honvédség december elejéig fegyveres ellenállást tanúsított. Kétségtelen, hogy Linder Béla hadügyminiszter (november 1-8.) sokat ártott Magyarországnak, de rajta kívül a baloldali sajtó, a Katona Tanács és a szocialista Pogány József, a későbbi népbiztos élén járt a honvédség szűllesztésében. Ennek ellenére maradtak még a hazához hűséges alakulatok. Bartha Albert ezredes, honvédelmi miniszter (november 9.-december 12.) szervezte a csehekkel szembeni ellenállást, amíg a forradalmi Katona Tanács meg nem buktatta. A belgrádi fegyverszüneti megállapodásban a franciák előírták, hogy a Károlyi-kormány a belső rend védelmére hat gyalogos és két lovas hadosztályt köteles felállítani (1918. november 13.). Belgrádban csak a déli demarkációs vonalat jelölték ki a románok, a szerbek és a horvátok felé (Besztercétől a Maros völgyében, Aradon, Szegeden, Szabadkán, Pécsen és a Dráva mentén). Felső-Magyarország kiürítését akkor még nem írták elő. A cseheknek átadandó terület déli határvonaláról (Duna – Ipoly – Rónyva – Tisza – Ung) Párizsban csak november 25-én döntöttek, de a Károlyi-kormány Pichon Francia külügyminiszter írásbeli jegyzékét csak december 24-én (!) kapta meg Vyx ezredestől, az Entente budapesti missziójának vezetőjétől. Ezt kapta meg Károlyi Mihály karácsonyi ajándékul, az annyira szeretett Enentétől.

Felső-Magyarország cseh megszállása teljesen ötletszerűen kezdődött. A pozsonymegyei Holics városka szlovák vezetése a magyarországi forradalmi zűrzavar helyi megfékezésére a szomszédos morvaországi Hodoninon hazatérőben átutazó cseh zászlóaljat kérte meg. Az egyik agilis főhadnagy, Augustin Ripka 120 katonájával vállalkozott erre. Holicstól Dévénytó MÁV állomásig

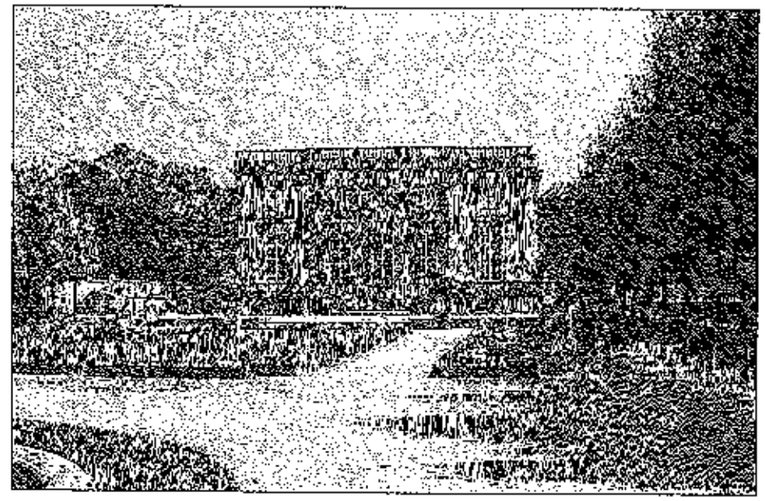

Ebben a kastélyban írták alá a történelmi Magyarországot szétszakító békeszerződést

november 8-án jutottak el. Pozsonyt 7000 főnyi magyar alakulat és nemzetőrség védte. Ezért nem nyomultak tovább. Ezt az akciót követték azután a cseh csapaterősítések, az anyagi utánpótlás, a csendőrség és a tisztviselői kar. A Kiskárpátok alacsony hágóin átvezető vasútvonalakon nyomultak előre a Vág völgyébe, ahol Nagyszombatban, Trencsénben és Zsolnán alakították ki hadállásaikat. A Bartha Albert által ide irányított magyar katonai alakulatok november 7.-december 5. közötti időszakban többször is megütköztek a csehekkel. A magyar veszteség hősi halottakban 200 főre tehető. November második felében több hullámban érkezett meg Olaszországból Morvaországba a 20 ezer főnyi cseh légió. Piccione olasz tábornok december 25-én vette át a magyarok ellen hadművelet főparancsnokságát. A légió a déli sávban nyomult előre. Ekkor már a Károlyi-kormányt a Pichon-jegyzék kötelezte e terület kiürítésére, tehát az ellenállásunk megszűnt. Pozsonyt 1919. január 1-2-án ellenállás nélkül szállták meg. Tovább nyomultak Érsekújvár, Komárom, Párkány, Ipolyság, Balassagyarmat, Losonc, Rimaszombat, Királyhelmec, Csap, Ungvár és végül január 18-án az uzsoki hágóig. Piccione hadosztályával egyedül a Balassagyarmatiak szálltak szembe. 80 év múlva, 1999-ben kapta meg a város a "civitas fortissima" kitüntető megnevezést. A honi cseh zászlóaljak december 8-án Zsolnáról Poprád, Margitfalva, Kassáig hatoltak. Kassa december 29-én ellenállás nélkül került a kezükre. A Szepességben, Poprádig benyomuló lengyeleket december 18-án visszavonulásra kényszerítették. A középső, ún. trencséni zászlóaljak Nyitra, Aranyosmarót, Zólyom, Besztercebánya felé december 15-21. között nyomultak.

A megszállt és bekebelezett terület déli sávjában akkor 800 ezer magyar élt, de szórványok az északi megyékben is voltak. Népszavazás (wilsoni elvek?) esetén nagyjából minimum az 1938-as ún. "felvidéki", elfogadható határvonal alakult volna ki. Ebben az esetben Csehszlovákia Magyarország felől jó szomszédot kapott volna. Neki azonban a Dunára és a stratégiailag fontos vasútvonalakra volt szüksége. Kapzsiságukban és önteltségükben nem békét, hanem feszültséget akartak. Így segítették elő az emberiség legnagyobb katasztrófáját, a második világháborút. A szlovákok csalódtak, szinte minden fontos pozíciót a cseh katonák és tisztviselők kaptak és sok ezer légiós jutott telepes-ingatlanhoz. A gyárak jelentős részét a cseh tőkések leszerelteték, nagy lett a munkanélküliség. Megkezdődött a szlovákok függetlenségi küzdelme, a szláv testvér asszimilációjával szemben. Ez 75 év után járt sikerrel (1993), de meginit a magyarság rovására! Mikor lesz már valódi megbékélés a Kárpát-medencében, és mikor döbben rá az Európai Unió a kelet-közép-európai súlyos nemzetiségi problémák megoldásának sürgető szükségességére?

Hábel György
A Rákóczi Szövetség alapító tagja

Teleki Pál (1879 – 1941)

A tudós államférfi

Teleki Pálról az emberről, a tudósról és különösen az államférfiról hónapokig tartó vita folyt a sajtó hasábjain és a médiában, mígnem végül is április hó 3-án sor kerülhetett a róla készített egész alakos művészi szobor leleplezésére Balatonbogláron. Azért ebben a Balaton-menti városkában, mert a Teleki-ellenes kampány hatására Budapest Főváros Közgyűlése visszavonta a szobrának budapesti felállítására vonatkozóan kiadott engedélyt. Így azután Balatonboglár Önkormányzata szövetkezve a Lengyel-Magyar Baráti Társaságok Szövetségével és a Teleki Pál Emlékbizottsággal, a katolikus plébánia előtt állíttatta fel Rieger Tibor szobrászművész kitűnő alkotását.

Telekiről tudnunk kell, hogy életművének legértékesebb része tudományához, a geográfiához kötődik, mert a Magyar Földrajzi Társaság főtitkáraként előadásaival, tanulmányaival már fiatalon is jelentős nemzetközi tekintélyre tett szert. Így történhetett, hogy 1912-ben meghívást kapott az Amerikai Egyesült Államokba és tanulmányútja során szerzett tapasztalatai hatására hazatérve megszervezte a gazdaságföldrajzi kutatásokat. Majd a tudomány fegyverével küzdött a trianoni békediktátum ellen. A Kárpát-medence területi egységének megőrzése érdekében írt tanulmányai, térképei szemléletmódját tekintve ma is tanulságosak. A nemzetiségi és a kisebbségi kérdés szakértőjeként a Népszövetségtől 1924-ben megbízást kapott, hogy a Törökország és Irak között lévő határviták ügyében adjon szakvéleményt, aminek az alapján döntöttek azután ebben a nehéz ügyben.

Majd az angolszász eredetű cserkészmozgalom hazai támogatásával és létrehozásával a demokrácia iránti elkötelezettségét is kifejezte. Döntő szerepe volt abban, hogy a Gödöllőn megrendezett cserkész-világtalálkozó Magyarországnak olyan rendkívüli presztízst szerzett. A cserkészeten belül Teleki állandóan hangsúlyozta az egyéni és nemzeti önvizsgálás fontosságát. Ezen a téren a cserkészmunka szorosan kapcsolódott, ennek mintegy kiegészítéseképpen az öregcserkész-mozgalomhoz. És nem felejthetjük el, hogy a cserkészmunka irányította figyelmünket az igazi magyar népdalra, mert a néptánc és a népdal minden nép lelkének a legőszintébb és a legeredetibb kifejezése!

Államférfiúi pályáján először a Trianon utáni időszakban vállal miniszterelnökséget, amikor is az ő nevéhez fűződnek a fehér terror felszámolása érdekében hozott intézkedések. Így ő fékezte meg a britanniásokat és a politikai konszolidációhoz tartozott, hogy ismét engedélyezte az 1918-19-es forradalmak alatt felfüggesztett szakszervezetek működését, majd bejelentette a Magyar Szociáldemokrata Párt legalitását. A numerus claussus néven ismert oktatásügyi intézkedések arra szolgáltak, hogy az egyetemeken csökkentsék a zsidó származású hallgatóság arányát, amely egyes karokon a relatív többséget jelentette.

Teleki Pál, a miniszterelnök

Súlyos események játszódtak le Teleki életében második miniszterelnöksége idején, amikor 1939. februárjában, Imrédy Béla bukása után megalakította kormányát. Így pl. belpolitikai téren lényegében vállalnia kellett Imrédy örökségét: a második zsidótörvényt. Ezért nem alaptalanul jelentette ki parlamenti beszédében: „Ne gondolja azt senki, hogy egy olyan törvénynek, mint a zsidótörvény, előterjesztése és keresztülvitele nem fájdalmas folyamat, amit mindenki belát..." Ugyanakkor viszont a legfontosabb belpolitikai intézkedései közé tartozott, hogy betiltotta a Magyar Nemzeti Szocialista Párt – Hungarista Mozgalom és a Hungarista Párt működését, valamint számos szélsőjobboldali aktivistát internált.

Amikor viszont már pontos értesülései voltak a készülő, Lengyelország elleni katonai akcióról, Teleki kategorikusan közölte, hogy „Magyarország – amennyiben az adott körülményekben nem áll be komoly változás – erkölcsi okokból nincs abban a helyzetben, hogy hadműveleteket kezdjen Lengyelország ellen." Teleki még arra sem volt hajlandó, hogy Berlin kérésére német katonai egységeket engedjen át Magyarország területén Lengyelország ellen. Ugyanakkor viszont a Tisa-féle Szlovákia német szövetségben megtámadta Lengyelországot. Viszont Magyarország több mint százezer lengyel menekültet fogadott be, akik közül tízezer volt zsidó származású. Telekinek köszönhető az is, hogy Balatonbogláron lengyel nyelvű gimnázium működhetett, amely akkor az egyetlen ilyen intézmény volt Európában. És arról sem feledkezhetünk meg, hogy a katonaköteles lengyel menekültek hazánkból Nyugat-Európába távozhattak, hogy ott katonai alakulatokat hozva létre, részt vegyenek a nyugati hatalmak oldalán a fegyveres harcokban.

Azonban Teleki politikája Jugoszláviával kapcsolatban is példamutató volt és támogatva Bajcsy-Zsilinszky belgrádi misszióját, az ő eredményes tárgyalásai után 1940. december 12-én Belgrádban aláírták a magyar-jugoszláv örök barátsági szerződést. Mindez ugyan – mint ismeretes – nem változtatta meg a hitleri Németország Jugoszlávia elleni akcióját, amelynek Magyarország is áldozatul esett. Amikor ugyanis 1941. április 2-án megérkezett a magyar külügyminisztériumba Barcza londoni követ távirata, amelyből kiderült, hogy az angol kormány nem nézheti el, ha Magyarország akármilyen feltételekkel részt vesz egy Jugoszlávia elleni fegyveres akcióban, Teleki másnap hajnalban főbe lőtte magát, mert ahogy búcsúlevelében írta Horthy kormányzónak: „Szószegők lettünk. A gazemberek oldalára álltunk..."

Végül szólnunk kell Teleki Pál titkos tevékenységéről, amelyet miniszterelnöksége idején 1939. és 1941. között a Sándor-palotában művelt. Ugyanis az egyre növekvő náci veszedelem és a mind nagyobb méreteket öltő hazai volksbundista, valamint nyilas propagandával szemben Teleki Európában egyedülálló módon központilag irányított ún. Nemzetpolitikai Szolgálatot szervezett. Így lett a miniszterelnökség székhelye, a Sándor-palota a földalatti német- és nyilasellenes tevékenység titkos műhelye. Minderről jómagam úgy szerezhettem tudomást, hogy Molnár Sándor barátom, aki egyik bizalmas és közvetlen munkatársa volt Telekinek, rendelkezésemre bocsátotta 73 oldal terjedelmű visszaemlékezését, amelyben mindezt leírta és azt halála előtt a Széchenyi Könyvtár bizalmas iratai közé helyezte el. Eszerint Teleki a miniszterelnökség kebelében megszervezte a Nemzetpolitikai Szolgálatot, amely kifelé szociális és irodalompolitikai tevékenységet végzett, míg befelé a legkíméletlenebb náci-, német- és nyilasellenes propagandaháború titkos földalatti műhelye lett. Olyan titkos, hogy még a kormányban ülő miniszterek – Keresztes-Fischer belügyminisztert kivéve – sem tudhattak róla. Teleki a szolgálat vezetőjévé Kovrig Béla egyetemi tanárt nevezte ki. Maga Molnár Sándor a vándorkönyvtár-hálózat kiterjesztésével és a Nemzeti Könyvtár népművelői sorozatának a kiadásával foglalkozott. Az ötven-hatvan kötetből álló vándorkönyvtárat hónapokig vándoroltatták. Minden járásban volt megbízottjuk – rendszerint tanító, vagy gazdatitkár – aki gondoskodott arról, hogy a vándorkönyvtár sorra járja a községeket, valamint a bánya- és ipartelepeket.

Ami a Közérdekű Leveleket illeti, főleg a hitlerizmussal és a hazai nyilas mozgalommal foglalkozott az alábbi témákkal kapcsolatban: Mit akar a németség? Mit tervez a Volksbund? Mit akarnak a hazai nyilasok, főleg a nácibérenc Szálasi-Hubay csoport? Velük szemben a röplapok hangsúlyozták: milyen az igazi magyar út, mit kell tennünk, ha minket is belesodornak a háborúba és hogyan őrizhetjük meg semlegességünket és magyar életformánkat az égő Európában?

És ennek a Telekinek, aki ilyen titkos tevékenységet folytatott miniszterelnöksége idején, nem voltak hajlandók szobrot állítani Budapesten, a Sándor-palota előtt!

Vigh Károly

a Teleki Pál Emlékbizottság tagja

Teleki Pál cserkészegyenruhában

Losonci „vendégek" Losoncon

A CSEMADOK losonci vezetősége március 20-ra meghívott a városba két anyaországba áttelepült „honfitársat": a Losonci Református Egyház két világháború között működő lelkipásztorának, Kövy Árpádnak Zsolt nevű fiát, hogy „Álom és valóság" című memoárkötetét mutassa be lányával együtt, valamint engem, az egykori helybéli Vigh-nyomda tulajdonosának a fiát, hogy a 60. évforduló alkalmából tartsak előadást Bajcsy-Zsilinszky Endréről, aki „egyetlen fringiával" oly hősiesen szállt szembe a lakására rátörő náci gestapósokkal.

A rendezvényre szép számmal jöttek el különösen a város ama szülöttei, akik régi ismerősei, sőt barátai a két világháború alatt ott született és onnan pályájukra elindult, majd ismertté vált két személyiségnek, hogy meghallgassák őket. Az együttes meghívás számunkra is gazdag élménynek bizonyult. Különösen azért is, mert Böszörményi István barátunk, a CSEMADOK helyi vezetője végig vezetett bennünket a város legnevezetesebb történelmi helyein, amelyekről mindketten számos emléket őrzünk a szívünkben.

Mindehhez azonban gazdag könyvajándékot is kaptunk. Ugyanis három nemrég megjelent losonci vonatkozású kiadványt vehettünk át. Az egyik szerzője Böszörményi István, aki „Őseink házai, házaink ősei" címmel megírta Észak-Nógrád népi építészetének a történetét a forrásmunkák és a helyszíni kutatások tükrében. A gazdag illusztrációkkal ellátott kötet, ami Tamási Áron híres idézetével kezdődik („Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne"), és a neves Nógrádból származó püspök, Ipolyi Arnold időszerű felhívásával végződik, amely így szól: „Őrizzük emlékeinket, gyűjtsük össze töredékeinket, nehogy végleg elvesszenek, s ezáltal is üresebb legyen a múlt, szegényebb a jelen, s kevesebb a jövő".

A további két kiadvány szerzője Puntigán József, aki immár évek óta hasznosan foglalkozik a város történetével. Az „1848 losonci emlékei" című kiadványt a Plectrum kladó a Patrióta könyvek sorozatának első kötetével indítja útjára, a címlapon azzal a losonci Kossuth-szoborral, amelynek romjai a lőtéki múzeumban találhatók. Erre a 48-as műről tudni kell, hogy a losonciak számára március nemcsak a 15-i forradalmi eseményeket jelenti, és nem csupán a város oroszok általi elpusztítására való emlékezést. Ugyanis 1848. márciusában, a forradalmi napi előestéjén született a magyar irodalom jeles képviselője, a sajnos csupán fiatal korban megélt Kármán József. Ez a kötet is azt bizonyítja, hogy mind a mai napig élő kultusza véglegkísérti a város magyar történetét. A Losonci Gimnázium Kármán József Önképzőköre (melynek „valaha" titkára voltam), a Kármán József Irodalmi- és Kulturális Társaság, a Kármán József Irodalmi- és Kulturális Napok, a jelenleg működő Kármán József Színház, a Kármán József Magyar Tanítási- és Nevelési Nyelvű Alapiskola és Óvoda, a keretében dolgozó Kármán József Egylet olyan mozgalmak és szervezetek, amelyek méltónak találták munkásságukat arra, hogy nevét büszkén viseljék. A mű gazdagon tartalmazza a Kármán-napok losonci eseményeit – az országosan ismert neves szereplőkkel együtt – a kezdetektől a máig.

Vlszont megrendítő volt kézbe vennünk a harmadik könyvajándékot: „A losonci református temető"-t, amelyet a Lilium Aurum adott ki még 2003-ban. Ez a munka Puntigán és lánya alkotásaként része annak a feldolgozásnak, amelyet a szerzők még 1998-ban kezdtek el azzal a céllal, hogy felmérjék a losonci temetők állapotát és jegyzékbe vegyék sírjait. Ahogy írják: „A kifosztott és megrongált sírhelyek, az összetört, vagy ellopott sírkövek, a vandalizmus szinte naponta gyarapodó jelei többször figyelmeztettek arra, hogy ha nem kerülnek lejegyzésre az itteni adatok, akkor hamarosan már nem lesz mit lejegyezni."

Döbbenetes tény – és látvány – volt a számunkra is, hogy a szerzőkkel együtt mi már – losonci látogatásunk során – hiába kerestük a kripták sírtáblának nagy részét, a régebbi részek régi sírköveit és sírhelyeit. Adataikat már csak ez a kiadvány őrzi meg. (Köztük apám – szerencsére épen maradt – sírjával együtt).

Szinte jelképszerű mindez, ami bennünket, losonci származású előadókat – Losoncon fogadott az élők között az előadóteremben, s az utcán, valamint kint a temetőben... Nem túlzás, ha minderről azt állíthatjuk, hogy losonci élményeink a határon túli magyar élet és halál jellemzői voltak ...

Vigh Károly

A fejedelem a franciaországi emigrációban

18. század elején zajlott események sűrű szövevényének árnyékában húzódik meg az a pár esztendő, az egykor volt fejedelem életének az a pár éve, melynek kezdete közvetlenül a szabadságharc leveréséhez kapcsolódik, s mely a rodostói száműzetés borús és egyhangú napjaival ért véget. Az 1711. április 30-án aláírt szatmári békével Rákóczi számára még nem ért véget a harc, hiszen már februárban Lengyelországba indult többek között azért, hogy személyesen találkozzék I. (Nagy) Péterrel, minden oroszok cárjával segítség reményében, a további béketárgyalásokkal pedig Károlyi Sándort bízta meg. A béke azonban nélküle született meg, hiábavalónak bizonyult a lengyel földről küldött tiltakozó kiáltvány. A szatmári konföderációs gyűlés kimondta, hogy kész a békekötésre a Habsburgokkal. Rákóczi már nem térhetett vissza.

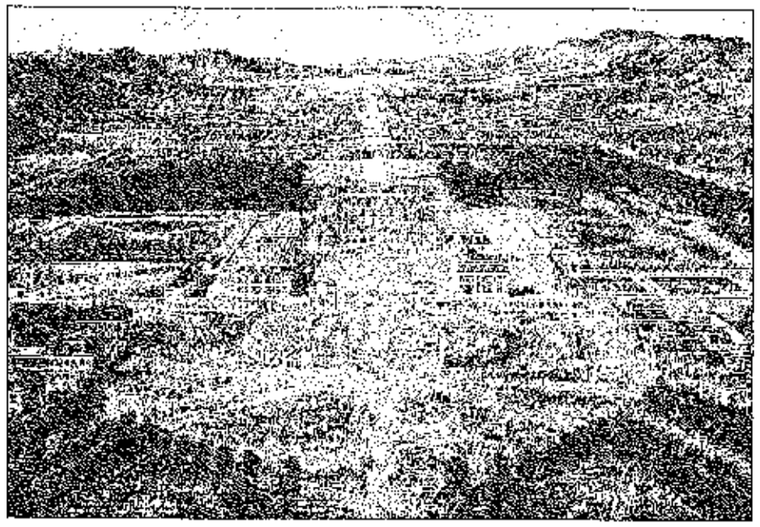

A Napkirály udvara Versailles-ban

A visszatérés, mint lehetőség egyébként is kérdésessé vált a nagyhatalmak külpolitikai irányvonalának ismeretében, bár a fejedelem még sokáig táplálta magában a remény tüzét. Az események szempontjából meghatározó volt az is, hogy a történelem folyama Franciaország és a Habsburg Birodalom élére is ezekben az években emelt új uralkodót. 1711. április 17-én Bécsben meghalt I. József német-római császár és magyar király, a trónon pedig a dinasztia egyetlen élő férfitagja – az addigi spanyol király –, III. Károly követte. Ezt követően a helyzet kilátástalanná vált, hiszen Colbert francia külügyminiszter már júniusban közölte Kökényesdi Lászlóval – Rákóczi megbízottjával –, hogy XIV. Lajos nem támogathatja többé. Egy hónap sem telt el, és I. Péter a Prut menti csatában vereséget szenvedett a törökről, így ígéretei, melyekkel Rákóczit kecsegtette, teljesíthetetlenné váltak, végül a következő év nyarán az országgyűlés elfogadta azt a törvényjavaslatot, mely a szabadságharc bujdosó vezetőit kizárta a közkegyelemből. Erről értesülve a fejedelem novemberben útnak indult Lengyelországból Franciaországba, hogy ott a király pártfogását és oltalmát kérje (eredetileg Angliába indult volna, Stuart Anna, az angol királyné azonban ezt nem engedte).

II. Rákóczi Ferenc ekkor diplomáciailag is megszűnt fejedelem lenni, Párizsban és Versailles-ban kizárólag magánemberként élhetett. Nyilvánvalóvá vált, hogy XIV. Lajos a német-római császár ellen támogatta a kuruc felkelést, mivel azonban a spanyol örökösödési háború a vége felé közeledett, nem is volt többé aktuális számára. Ennek ellenére Rákóczi lekötelezve érezte magát, s továbbra is hálával gondolt az öreg királyra.

Hitt még a folytatásban, s hiába volt kénytelen magát inkognitóban meghúzni, többször is előfordult, hogy Erdély fejedelmének – Prince de Transsylvaniae – nevezte magát még akkor is, amikor ennek már nem volt jelentősége. Európába mindez már nem szivárgott ki, csupán a francia udvar felszínességét, hidegségét hivatott lefesteni, amelynek – tegyük hozzá – egyébként is nagy gyakorlata és tapasztalata volt a francia szolgálatban tönkrement fejedelmi személyek befogadásában. Érthető, hogy Rákóczi eleinte egyedül érezte magát, hiába volt kisujjában az udvari etikett, hiába viselkedett származásához és egykori rangjához méltóan. A Franciaországban töltött öt esztendő alatt természetesen közel került több udvari méltósághoz is, a forrásokból és monográfiákból azonban kiderül e kapcsolatok felszínes jellege és az, hogy politikai szempontból nem számíthatott a támogatásukra. Persze számos esetben erre nem volt lehetőség sem.

Tovább rontott a fejedelem helyzetén az uralkodóváltás, nevezetesen a Napkirály 1715. szeptemberi halála is, hiszen még kevésbé számíthatott dédunokája, XV. Lajos támogatására, azaz – a király gyermek lévén – a régens támogatására. Egyrészt a kül- és belpolitikai szempontból egyaránt romokban heverő országban számos egyéb probléma várt megoldásra, másrészt Rákóczi a „régi udvar" híveivel volt jó viszonyban. Így a toulouse-i gróffal - XIV. Lajos törvényesített fiával -, Maine-herceggel, Dangeau márkival - egy öreg udvaronccal -, valamint de Tessé márkival. Mindannyian az egykori király hívei voltak, s mindannyian maguk is nehezen találtak helyüket a személyekben megújult udvarnál, mindez azonban Rákóczi helyzetét is megnehezítette. Abból a szempontból legalábbis, hogy érdemes-e még reményt táplálnia a visszatérést illetően, mindenképp.

A gyermekkirály trónra lépése után többé nem kereste a szórakozást, nem hajszolta az örömöket. 48 éves volt, megöregedett s már nem látszott remény a folytatásra.

Anyagilag sem állt stabilan, már az öreg király uralkodásának utolsó évében is kevés támogatást kapott az államkincstártól, mely addigra már maga is állandó gondokkal küzdött. Viszonylag nagyszámú háznépét így csak szűkösen tudta eltartani, akik között megtaláljuk egykori nemesi apródjait, Mikes Kelement, Ilosvay Jánost vagy Király Ádámot is, az 1714-es esztendő folyamán pedig többen érkeztek hozzá Törökországból. Hiába voltak mindannyian magyar köznemesek és egykori méltóságok, Párizsban csak a fejedelem cselédségének tekintették őket, akinek el kellett tartania, ruháznia kellett őket, s ez csak tovább nehezítette helyzetét. Tudjuk azonban, hogy Rákóczi nemcsak szenvedélyes kártyajátékos volt, hanem ügyes és szerencsés is. Az a hír járta, hogy a volt erdélyi fejedelem ily módon évi negyvenezer livre jövedelemhez jutott, s állítólag maga is fenntartott egy ilyen „játékbarlangot". Egy idő után azonban ebben sem lelte örömét, az ebből származó pénzre azonban – többek között az állandó költözések miatt – szüksége volt. Rákóczi végre nyugalomra vágyott.

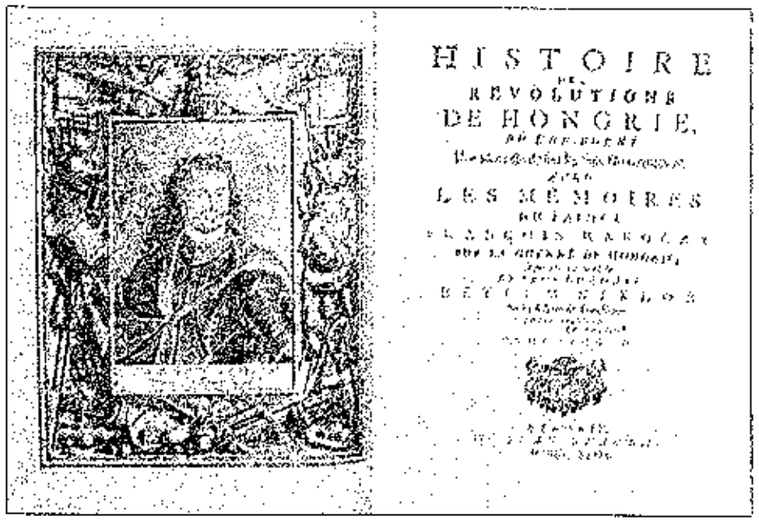

A fejedelem emlékiratainak francia kiadása

1715 tavaszán Grosbois-ba költözött, ahol a kamalduli atyák lelki vezetése alatt találta meg belső békéjét. Itt, az erdő csöndjében kezdte el leírni Vallomásait (Confessio peccatrois), élete történetét, kudarcait és balléjeit. Igyekezett keveset érintkezni a külvilággal: Párizsba csak ritkán tért vissza, viszont rendszeresen járt vadászni az egyébként szintén zárkózott és hallgatag toulouse-i gróffal, időnként pedig de Tessé márkit fogadta grosbois-i házában. Nem kívánt többé szerepet vállalni a politikában sem.

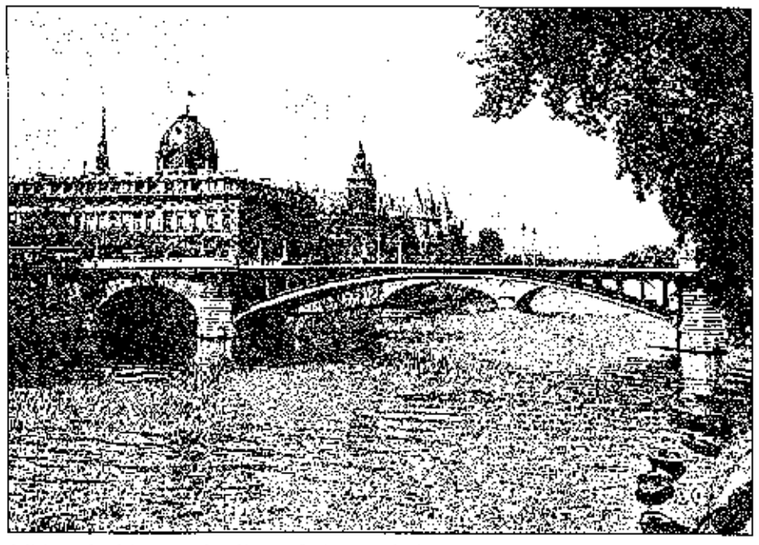

Rákóczi háza Párizs belvárosában, a Szajna partján állt

1716-ra azonban ismét fordulatot vettek az események, melyek Rákóczi távozását tették szükségessé. A Habsburg és a francia uralkodó közti szövetség nemkívánatos személlyé tette Franciaországban, s ugyanebben az évben a bécsi udvar az 1699. évi karlócai béke megszegésével vádolta a Portát. Júliusban Savoyai Jenő császári hadvezér már 70 ezer fős sereget gyűjtött össze a török ellen, az év végéig pedig a megindult háborúban újabb és újabb győzelmeket aratott. Ezt követően, 1717. márciusában Pápai János, Rákóczi portai ügyvivője Párizsban átadta a fejedelemnek III. Ahmed szultán meghívólevelét, melyben nemcsak támogatásáról biztosította, hanem egyúttal kérte, kapcsolódjon be a harcokba az ő oldalán, cserébe felajánlva a fejedelemséget. Mivel időközben Savoyai Temesvárnál és Belgrádnál is győzelmet aratott, Rákóczi jobbnak látta elhagyni Franciaországot, és döntését közölte is a régenssel. Bár megvitatták a kialakult helyzetet, meg is kérdőjelezték a döntés helyességét, az udvarnál végül is nem gördítettek akadályt távozása elé.

50 évesen, 1717. szeptemberében hajóra szállt Marseille kikötőjében, hogy a törökországi Gallipoliba utazzon, és bekapcsolódjon a háborúba. A sors iróniája azonban, hogy októberi érkezésére az együttműködés minden időszerűségét elvesztette, a Porta ugyanis már májusban békeajánlatot tett a császárnak. Hiába folytatott Rákóczi tárgyalásokat egy esetleges felkelésről, a szultán nem volt hajlandó sereget a rendelkezésére bocsátani, a következő év májusában pedig megbukott a nagyvezér, helyébe a békepárt jelöltje került. Innen egyenes út vezetett az 1718. júliusi pozsarevái béke megkötéséig. Igaz ugyan, hogy a Porta nem volt hajlandó kiadni Rákóczit és társait a császárlaknak azok követelésére sem, sorsuk nem volt kérdéses. Először Lengyelországból utasították ki - Habsburg kérésre - feleségét, Sarolta Amália hercegnőt, majd 1719-ben magát a fejedelmet és bujdosó társait szállították Drinápolyból Jenikőibe, ahonnan 1720. áprilisában, a Márvány-tenger partján fekvő Rodostóba voltak kénytelenek távozni, hogy ott töltsék a törökországi emigráció hátralévő éveit - életük végéig.

Felhasznált irodalom:

Köpeczi Béla -R. Várkonyi Ágnes: II. Rákóczi Ferenc, Budapest, 1976
Rákóczi Ferenc emlékiratai, Budapest, 1979
Szekfű Gyula: A száműzött Rákóczi, Budapest, 1993

Vincze Szabolcs

Sarolta-Amália, II. Rákóczi Ferenc felesége

II. Rákóczi Ferenc 18 esztendős volt, amikor 1694. szeptember 25-én feleségül vette a nálánál három évvel fiatalabb Sarolta-Amália von Hessen-Rheinfels grófkisasszonyt Kölnben. Az ara gróf Karl von Hessen-Rheinfels és Alexandra-Julianna von Leiningen-Westerburg elsőszülött leánya volt.

Lipót császár, II. Rákóczi Ferenc gyámja annyira megharagudott az engedélye nélkül kötött házasság miatt, hogy amikor a „bűnös" visszatért Bécsbe, nemcsak heves szemrehányásokkal illette, hanem még szobafogságra is ítélte. Később aztán mégis elengedte az ifjú párt.

A házasságból négy gyermek született, de csak kettő maradt életben: József (1700) és György (1701). György születésekor Rákóczi már a bécsújhelyi fogságban volt, mert Longueval francia követ árulása miatt kiderült szövetkezése XIV. Lajossal és a császári hatalom elleni felkelés szításának vádjával elfogták. Felesége szöktette meg, álruhába öltöztetve – belső, udvari emberek segítségével –, majd juttatta el titokban Lengyelországba. Sarolta-Amáliát ezért egy időre internálták, két fiát pedig Bécsben tartották, hogy császárhű nevelést kapjanak.

1707 elején, a szabadságharc alatt Sarolta-Amália Gdanskba, majd Varsóba szökött, később Prágába ment, végül Jaroslawban (Lengyelország) telepedett le. Férje 16 ezer forintos évi járadékot küldött a számára. Ekkor már nem csak a testben, de lélekben is elszakadtak egymástól.

Amikor 1711. februárjában a fejedelem elhagyta Magyarországot, újra találkozott feleségével Jaroslawban, de nem sokáig maradtak együtt. Felesége mértéktelen költekezését és szertelen bőkezűségét nem tudta fékezni. Persze Rákóczi sem volt makulátlan: Sienawski hercegné személyében szeretőt tartott, és még csak nem is nagyon titkolta e viszonyt.

1711. május 15-i találkozásuk az utolsó is volt egyben, soha többé nem látták egymást, ritka levelezéseiket leszámítva megszakadt kapcsolatuk. XIV. Lajos nagylelkűen egy birtokot vett számukra Jaroslawban, amelynek jövedelméből a fejedelemasszony fenntartotta udvarát.

Amikor 1721. október 8-án Sarolta-Amália váratlanul megjelent Párizsban, férje már három esztendeje Törökországban tartózkodott, ahonnan nem jött vissza többé. Amit felesége sorsáról tudunk, azt az idős orleans-i hercegnének, Elisabeth-Charlotte-nak, „Liselotte"-nak köszönhetjük. Ő leírta, hogy Sarolta-Amália igen kövér lett és sokat betegeskedett, többnek látszott 42 esztendejénél.

1722. december 10-e körül a Chasse-Midi zárdába ment, ott élt tovább. A bencés kedves nővérek zárdája szívesen fogadott előkelő özvegyeket, vagy egyedül élő arisztokrata hölgyeket. A szigorú kolostori regula rájuk nem vonatkozott, valóságos udvart tarthattak maguk körül. Liselotte említést tett egy titokzatos német grófról, bizonyos Schliebenről, akivel Sarolta-Amália „bizony, nem zsoltárt énekel".

1722. február 18-án – állítólag egy rosszul elvégzett foghúzás következtében – a fejedelemasszony váratlanul meghalt. Négy nappal később az apácák temetőjébe temették el, távol férjétől és két fiától.

A forradalom alatt, 1792-ben az épületet bezárták, 1804-ben a temetőt is, majd eladták a területet. A későbbiekben földig romboltak mindent, így hát Sarolta-Amália sírja nyomtalanul eltűnt. A zárda helyén katonai fogházat építettek, mely 1961-ig működött, itt raboskodott Dreyfus százados is. A fejedelemasszony földi maradványai ott hevernek valahol a mostani Cherche-Midi utca alatt. Sic transit gloria mundi...

Bernard Le Calloc'h

II. Rákóczi Ferenc Rodostóban

Az utolsó Rákóczit Párizsban temették el

La Chapelle-Saint-Denis egy kis falu volt a XVIII. században a Saint Denis apátság (a francia királyok temetkezési helye) fennhatósága alatt, félúton Párizs és Saint Denis között. Lakosai főként kertészek, vincellérek és kocsmárosok voltak. Néhányan csempészettel is foglalkoztak, mert abban az időben magas adót kellett fizetni, ha valaki Párizsba akart menni.

1756. június 22-én a faluban meghalt egy bizonyos Terislaw gróf, akinek itt volt birtoka. A gróf, csendes, visszahúzódó életvitelével soha nem beszélt magáról, és ha valamikor téha életet élt is, az már addigra a múlt ködébe veszett. Sokszor járt Párizsba, de senki nem tudta, mi dolga akad ott.

Ki volt ez a titokzatos lengyel gróf?

Nem is lengyel volt, hanem magyar; nem is gróf volt, hanem herceg. II. Rákóczi Ferenc kisebbik fia volt. 1701. augusztus 8-án született Bécsben, apja bécsújhelyi fogságának idején. A császár utasítására, József bátyjával együtt elszakították anyjától hároméves korában, és mivel apjának később menekülnie kellett, majd a kuruc felkelés élére állt, őt gyermekként nem is ismerte meg. A bécsi udvarban németre és franciára tanították, magyarra még véletlenül sem. A császárhűség szellemében nevelték, elkerülendő apjának hazafias érzelmeiben való osztozását. Ennek érdekében szándékosan téha életre szoktatták, meglehetősen laza nevelést kapott. Igyekeztek eldegenítení mindentől, ami Magyarországhoz tartozott.

22 éves korában, hogy még inkább eltávolítsák hazájától, szicíliai birtokot ajándékoztak neki, egyúttal megfosztották híres családnevétől. Rákóczi György ezek után a hangzatos „Marchese della Santa Elisabetta e conte della Valle del Giunchi" címet kapta.

Szicíliai utazása birtokaira keresztülhúzta a bécsi udvar fortélyos tervelt, mert miután a fiatal „márki" állítólagosan jogi tanulmányok folytatása céljából 1725. november 27-én beiratkozott a padovai egyetemre, egy Vigoroux nevű francia barátjával és a francia velencei követ segítségével kijátszotta őrei éberségét és Franciaországba szökött.

1726-ban érkezett meg Párizsba, ahol négy évvel azelőtt édesanyja, a szerencsétlen sorsú Sarolta-Amália fejedelemasszony meghalt. Versailles-ban udvarias fogadtatásban részesítették, de nem időzött sokáig a francai király udvarában, mert hamarosan elindult Törökországba, édesapját meglátogatni.

Rákóczi György, a fejedelem kisebbik fia

1727. június 15-én érkezett Rodostóba. A fejedelem nagy pompával és még nagyobb örömmel fogadta soha nem látott fiát. A komolytalan szicíliai cím helyett „makoviczai herceg"-nek nevezte, a Sáros megye északnyugati részében fekvő makoviczai vár emlékére.

György talán jobbat tett volna, ha nem látogatja meg apját, hiszen a találkozás kiábrándultságot hozott. Mikes Kelemen szerint a bujdosók csalódtak az ifjú Rákócziban, aki sem írni sem beszélni nem tudott magyarul. Nem tanúsított különösebb rokonszenvet apja tervei és a kétszáz emigráns iránt. Belátva fiának hiányos műveltségét, a fejedelem tanárokat rendelt mellé, de mindhiába. Fia nem érezte jól magát az unalmas Rodostóban, és nyolc hónapi tartózkodás után, 1728. március 23-án apja tanácsára visszautazott Franciaországba.

Visszatérte után Párizsban telepedett le, és évi 6000 frank életjáradékot kapott a francia kormánytól. 1732. novemberében feleségül vette a gazdag Béthune márkinőt, aki többek között hozományként egy birtokot vitt a házasságba, La-Chapelle-Saint-Denis-ben.

Felesége halála után, 1742-ben ismét Törökországba utazott, majd újból visszasietett Párizsba. Itt újra megnősült, feleségül vette Marguerite-Suzanne Pintharaux de Bois l'Isle-t, majd Terislaw álnév alatt csendes, eseménytelen életet élt La Chapelle-i birtokán, 1756. június 22-én bekövetkezett haláláig.

A La Chapelle-Saint-Denis templom mögött temették el minden pompa nélkül a magyar történelem egyik legjelesebb személyiségének legszínteleneb sarját.

Bernard Le Calloc'h

A La Chapelle-Saint-Denis templom

Krúdy Gyula: Ének a végekről

Hallottátok már a felvidéki harangokat?

Milyen másképpen szólnak a harangok a Felvidéken, mint az Alföldön! Középkorias csengésükben történelmi zenekarok szólalnak meg, kifinomodott hangjukra mindenféle látományok tűnnek fel szemeink előtt, az ó-tornyok körül eszünkbe jutnak hazánk históriájából való jelenetek; minden harangütés egy varázsló szó, amely csengve, zengve, énekelve mond el borongó századokból való történeteket. Az ember egyszer közelebb érzi magát nemzeti históriájához, mikor a felvidéki városok harangjait hallja: ősei is ugyanezen harangokat hallották, midőn az akkor még új kockaköveken a templom felé lépegettek, keresztet vetettek, felsóhajtottak, és ugyanezen harangok gyönyörű zenéje mellett elvonultak a város falai közül, hogy itt hagyják nekünk izgalmas vagy szomorú történetüket, egy nevet vagy egy évszámot a múlt időkből. – Ha sohasem jutna eszünkbe drágalátos történelmi múltunk: a felvidéki harangok szavára megelevenedik minden iskolai olvasmány, regény, tanultság, amit hazánk történelméből szívünkbe zártunk. A harangöntők tán több ezüstöt és aranyat kevertek a rézhez, mikor ezeket a harangokat öntötték. Vagy talán az ősök lelke, sóhajtozása, sóhajtása, öröme belévegyült a harangok hangjába, mint egy örökös visszhang? Bármint múlik az idő, a felvidéki harangok mindig a magyar középkorról beszélnek, mert akkor tanulták meg az első hangot, melyet kiejtettek.

Az őrcsászlók a toronytetőn pontosan mutatják a hegyekből fújdogáló szelek irányát, a városházán a pecsétes levelek megmondják, hogy ki a király Magyarországon, a városi zenekar, mely néhol bányászok társaságából, máshol zenekedvelő polgárokból alakul: minden ünnepélyes alkalomkor elfújja a Himnuszt vagy a Rákóczit, olyan meghatottsággal, mintha az egykori magyar királyság mind a négy folyama mellől Késmárkra irányodna minden figyelem: mily zenedarabokat játszik Szent István napján a tűzoltózenekar?

Takácsok szövőgépe kattog a téli délután kékségébe borult házikóból, amely szövőszékeken egykor Krisztus urunk ingecskéjét szőtték, hogy örökké az tartson, s együtt növekedjen a gyermekkel... Aranymívesek, régiségkereskedők, hímzéssel foglalkozó iparosok maradtak itt a középkorból, akik oly szerelmesei mesterségüknek, mint messzi őseik, akik a két királyságban (a lengyelben is) megbecsülték a szepességi ipart. A fennsíkon, amelyet a Tátra merőlegesen határol, mint valami operai díszlet: furmányosok nyargalnak a gránic felé tokaji borral, bélai borovicskával, vászonnal, és elpirul az arcuk a meghatottságtól, ha magyar nyelven szól hozzájuk az utazó. Ez az a táj, az egykori szepesi grófság, ahol a lakosok mélyen megemelintették kalapjukat a magyar szó előtt. Mintha szegény leány ment volna dúsgazdag emberhez: olyan büszkék voltak hatalmas urukra, Magyarországra a Poprád partjain. A késmárki tornyok csengő, csilingelő, az örökös szélben foszladozott melódiájú harangszava, óraütése a pergő magyar történelem számára jelezte az elmúló órákat, esztendőket – mintha a közelben állottak volna krónikások, akik minden alkalommal feljegyzik a Szepesség hűségét a gyönyörű Magyarország iránt. Szegény lány volt ő, akinek ártatlansága és hűsége a hozománya.

E hegyes háztetők alatt, vasrácsos ablakok körül, döngő kapuboltozatok mögött olyan magyarok laknak, akik életük büszkeségét, létezésük pompáját, szívdobogásuknak egészségességét, lelkünknek minden reménységét abba a hitükbe vetették, hogy van valahol egy igen hatalmas, mindenekfölött való magyar állam, amely dicsőséges kezével sújthat és felemelhet. A hivatalnoki ünnepeket itt oly pontosan megtartották, mintha a mindenkori kormányelnök aggodalmasan várná a jelentést a késmárkiak viselkedéséről, a március tizenötödiki nap csaknem olyan ünnepnek számított, mint a karácsony, mindenki a legjobb ruháját öltötte magára a koronázás évfordulóján, és a városi notabilitások ősz vagy kopasz fejükkel, megindultan bólogattak, mikor a polgármester a Méze-kertben (rossz idő esetén a két kövér asszonyok vendéglőjében) poharát Ferenc Józsefre emelte. A városháza tanácstermében Ferenc József képe uralkodott tulipig olajban, piros huszárnadrágban, és mielőtt a havasi legelők bérbeadásáról határoztak volna a lojális szenátorok, talán némelyiknek megfordult a fejében, hogy mit szólna a tanácsi határozathoz őfelsége.

Ebben a városban minden utcakő, minden cégtábla a boltok fölött, minden hang a piacon vagy a gyülekezetben arról beszélt, hogy a leghatalmasabb nemzet a világon a magyar, amelyhez tartozni dicsőséges és jövedelmező állapot. A romjaiban andalgó Thököly-vár mögött alföldi diákok tanulták a leckét, a hársfaleveles promenádon karöltve sétálgató cipőcskisasszonyok tüntetőleg és hangosan fitogtatták a magyar szót, a kis vasúti állomáson az esti vonat beérkezésekor korzózó hölgyek (a városban egyetlen aszfalttal borított területen), amíg ropogva sétáltak, magyar dalokat dúdolgattak, hogy a szárnyvonal masinisztája szívesen időzött a késmárki állomáson. Csak messze, a külső utcákban maradt meg egy-egy tábla, amely német szóval emlékezetben tartotta az utca régi nevét, kérkedve, büszkén magyarul beszélt itt mindenki, ha a bérkocsisok idegeneket hoztak az állomásról, a tánciskolában nemzeti öltözetben jelentek meg a legjobb táncosnők, az öreg boltosok szégyenkezve hívták elő fiukat vagy lányukat, ha a vevő magyarul szólalt meg. Még a városi dobos is magyarul proklamálta mondanivalóit a külső telkeken, és csak suttyomban mondogatta el az öreg tótoknak anyanyelvükön a proklamáció tartalmát.

És a líceumban kemény kötésű, sovinisztа, többnyire függetlenségi érzelmű professzorok nevelték az ifjúságot, mintha megbízatásukat még Rákóczi Ferenctől vagy legalábbis Kossuth Lajostól nyerték volna az ifjú szívek felvilágosítására. Sehol Magyarországon nem szavalták bensőségesebb meggyőződéssel Vörösmarty és Petőfi költeményeit, mint a líceum önképzőkörében. Csak emlékezzetek, alföldi magyarok, kik néhány ifjú esztendőtöket Késmárkon vagy más szepességi iskolában töltöttétek, mily rajongása és földöntúli tisztelete volt itt a magyarságnak. Nemzetet a végeken még nem imádtak úgy magyar hozzátartozói, mint itt, hideg, hosszú telű, havas északon imádták a magyarságot szerény, félig-meddig mostoha fiai, a szepességiek, a Kárpát fagyot és nélkülözést termő fennsíkján. Az esztendő nagyobbik felét mély csendességben élte át itt a lakosság a fűrészporral betömött ablakok mögött, féltméteres hóval borított háztetők alatt. A borzalmas kárpáti tél foga alatt megroppantak a fenyőerdők, méteres hó borította a piarcot, a vicinális vonat napokig adós maradt a pesti újságokkal, idegen hétszámra nem érkezett a szép Magyarországról e tájra, ám a diákok bálján, amelyet vízkeresztkor tartottak, a tűzoltózenekar szinte fáradhatatlanul fújta el számtalanszor a Rákóczi-indulót, amelyre az ifjúság táncolt, s az öregek könnyes szemmel bólogattak.

Most már a szélvész fújja a tárogatót a Thököly-vár bedőlt ablakain át.